

NESTAN SULAVA

NANA GONJILASHVILI

Georgia, Tbilisi

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

For New Understanding of the Internal World of the Main Characters of “The Knight in the Panther’s Skin”

For many centuries, “The Knight in the Panther’s Skin” was the source of new discoveries, explanations, new interpretations, creative investigations. This is primarily due to new human ideal created by Rustaveli – so high and at the same time so worldly. An individual is placed in the center of Rustaveli’s thinking system, with his own thoughts, judgments, joys and pains, courage and kindness. Shota Rustaveli is interested in internal, mental life of his characters, each nuance of their soul, determining and causing their actions. Emphasizing individual characters, phenomena and facts by the author’s implications provides ground for reading in many respects. The work provides new vision of some episodes and passages of the poem, as well as the nuances of the main characters’ psychological portraits, their sense and meaning are found and described as far as possible.

Key words: “The Knight in the Panther’s Skin”, woman, psychology.

ნესტან სულავა

ნანა გონჯილაშვილი

საქართველო, თბილისი

*ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი*

„ვეფხისტყაოსნის“ გმირთა შინაგანი სამყაროს ახლებური გააზრებისათვის

1. ნესტანისა და ტარიელის პირველი შეხვედრის ეპიზოდი და მასთან დაკავშირებული რეალიები

რუსთველოლოგიურ სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთგზისაა განხილული ნესტანისა და ტარიელის პირველი შეხვედრის ეპიზოდი, როდესაც ნესტანი მხოლოდ „ტკბილად“ შეხედავს ტარიელს, „ვითამცა

რა შინაურსა“ და სიტყვის უთქმელად დაასრულებს პაემანს, ასმათის მეშვეობით ტარიელს აცნობებს – „ან წადიო, ვერსა გითხრობს“. ამ ეპიზოდის რაობის ახსნისა და არსის გაანალიზების იშვიათი ნიმუშია ილია ჭავჭავაძის ნააზრვეი: „აი, გულთამხილავი რუსთაველი, რამ-სიდიდე გრძნობას ხედავს ნესტან-დარეჯანის გულში და რა ხატით გვაჩვენებს ჩვენც მის ძლიერებას, სიდიადეს და ძლევამოსილობას: ქალმა ველ-არა თქვა-რა, სიტყვა შეეკრაო. იგივე რატომ არ მოუვიდა თინათინს, როცა ავთანდილი დაიბარა პირველად სალაპარაკოდ? იმიტომ, რომ ღრმად კაცად-კაცის მცოდნე რუსთაველმა იცოდა, რომ თინათინი სხვა ბუნებისაა და ნესტან-დარეჯანი სხვა. და ეს ბუნების სხვადასხვაობა სხვადასხვა ზემოქმედებასაც ექვემდებარება“ (ჭავჭავაძე 1984: 593). ილიასეული განმარტება მრავალმა მეცნიერმა გაიზიარა და იგი გარკვეულწილად დამკვიდრდა კიდეც რუსთაველოლოგიაში.

ლიტერატურული ნაწარმოების მხატვრულ-ესთეტიკური ფენომენის შესაცნობად ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამომსახველობით საშუალებად დუმილის ესთეტიკას მიიჩნევენ. მსოფლიო ლიტერატურაში მას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს როგორც პერსონაჟის სახის სრულყოფილების წარმოსაჩენად, ისე მთელი ნაწარმოების სიუჟეტის განვითარების წარმოსადგენად. მხატვრულ სააზროვნო სივრცეში დუმილის ესთეტიკის გასათვალისწინებლად ბიბლიური სიბრძნის გახსენება გვმართებს, რომლის მიხედვით, დუმილს უდიდესი ფუნქცია აკისრია. ეს ბიბლიური სიბრძნე, რომლის წყაროდ სოლომონის სიბრძნეს მიიჩნევენ, გიორგი მერჩულის პერიფრაზში ასეა გაშინაარსებული: „ბრძნად მეტყუელებაა ვეცხლი არს წმიდაა, დუმილი – ოქროა რჩეულ“. დუმილი ყველაზე ნათლად გამოხატავს ადამიანის შინაგან სამყაროს, მის ბუნებას. ის, რაც სიტყვით არ მიიღწევა, დუმილით მიიღწევა. დუმილის ესთეტიკა ამაღლებულის კატეგორიას განეკუთვნება, იგი მოზღვავებულ განცდათა გამოხატულებაა.

რ. სირაძის განმარტებით, „დუმილი არაა სათქმელის არქონა, ესაა დიდი სათქმელის ართქმა. დუმილით დაშორდნენ ერთმანეთს ტარიელი და ნესტანი პირველი შეყრისას, რადგანაც ერთმანეთისთვის სათქმელი ორთავემ ისედაც იცოდა, თავად კი კარგად ვერც მიხვდნენ თავიანთი მდუმარების მიზეზს“ (სირაძე 1982: 142).

ნ. ნათაძე სხვაგვარ ახსნას უძებნის მიჯნურთა პირველი არაორდინალური შეხვედრის ეპიზოდს: „მისი (მკვლევარი ნესტანზე საუბრობს) პიროვნება ნამდვილად გაშლას იწყებს ჩვენს თვალწინ პირველი პაემნიდან, როცა მოულოდნელ და ღრმა ინტუიციით შესრულებულ სცენაში, რომლის სინამდვილეს ჩვენ შემდეგ ვგრძნობთ, ნესტანი

ერთგვარ რევანშს იღებს იმ გამბედაობისაა და ინიციატივისთვის, რომელიც პირველ წერილში გამოიჩინა, კიდევ ჯაჭვავს თავის პიროვნებაზე ტარიელის გრძნობებს და ამავე დროს ერთგვარ დისტანციასაც უჩვენებს. ამ მუნჯ სცენაში ღირსებაც არის, ქალური ემპატიობაც და ქალისთვის ბუნებრივი სიამაყეც, რომელიც ამ მაღალ სფეროებშიც მოქმედებს და იდეალურ გმირთა ურთიერთობას, მისი გაუბრალოების გარეშე, ჩვენთვის სინამდვილედ აქცევს“ (ნათაძე 1966: 215).

საკითხის უკეთ გასააზრებლად მიზანშეწონილად მივიჩნით, უფრო დეტალურად განვიხილოთ დუმილით დასრულებული ნესტანტარიელის პირველი შეხვედრა, რომელშიც დუმილის ესთეტიკასთან ერთად, სხვა, პერსონაჟის ფსიქოლოგიური მდგომარეობის სიღრმისეული ნიუანსებიც შეინიშნება.

ტარიელი ავთანდილს უყვება, რომ სიყვარულით დატყვევებული-სათვის ნესტანის მიერ ხმობა უდიდესი სიხარული, ბნელის განათება („ლხინმან ბნელი განმინათლა“) და ბორკილთა მომაფონებელი („ამიფოლხა ჯაჭვთა მანა“) იყო. „უფურჭვნელი და დაუმჭნარი ვარდის“ სანახავად მისულ ამირბარს ასმათი გაუძღვა და, ტარიელის თქმით, მან ბალახშითა და ლალით შემკულ კუბოში მჯდომარე, „პირითა მზისაებრ ეღვა-მკრთალითა“ ნესტანი იხილა. ტარიელი იხსენებს, რომ ქალმა მელნის ტბისებრი თვალეებით ლამაზად შეხედა და ამ მზერის სილამაზეში სიტკბოებაც იყო ჩაქსოვილი, რომელიც მხოლოდ ახლობლის, „შინაურისთვის“ არის განკუთვნილი – „მე შემომხედნის ლამაზად მის მელნის ტბისა თვალითა“ (შოთა რუსთაველი 1966: 397)* და „ოდენ ტკბილად შემომხედნის ვითამცა რა შინაურსა“ (398). გარეგნულ სილამაზეს შინაგანი განცდის სილამაზეც ერთვის და ამგვარად ნარმოდგენილი მშვენიერება ამთლიანებს პერსონაჟის ხატ-სახესა და ხასიათს. შოთა რუსთაველი უდიდესი სიმძაფრით დატვირთულ მიჯნურთა პირველი შეხვედრის ეპიზოდს ნესტანის დუმილით ამეტყველებს და ეს დუმილი ვერცხლად მიჩნეულ „ბრძნად მეტყუელებაზე“ უფრო ფასეული ოქროა.

დუმილის ესთეტიკის გასააზრებლად მოვიხმობთ ილია ჭავჭავაძის „ოთარაანთ ქვრივში“ გიორგის გარდაცვალების წინ ჩამოვარდნილ დუმილს, რომელიც, მართალია, სულ სხვა საფუძველს ემყარება, მაგრამ დუმილის განცდის სიღრმესა და ტრაგედიას მწერლის სიტყვებში

* შოთა რუსთაველი 1966: შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, ტექსტი ძირითადი ვარიანტებით, კომენტარებითა და ლექსიკონითურთ, ორ ტომად, ა. შანიძისა და ა.ბარამიძის რედაქციით, I, თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1966. შემდგომში ციტატებს ამავე რედაქციიდან ვიმოწმებთ.

ნათლად განასახოვნებს; აქ დუმილის სიდიადე, სიტყვასთან შედარებით მისი უპირატესობა ჩანს. დუმილის განცდის სიღრმეს, სიტუაციის ტრაგიკულობას ნათლად წარმოაჩენს მწერლის სიტყვები, როდესაც დედის მიერ გიორგის უიმედო მდგომარეობის ხილვასა და ამ ტრაგედიის აღქმას აღწერს. როგორც ილია ამბობს, მომაკვდავი შვილისკენ მიმავალ ოთარაანთ ქვრივს „ხმა არავინ გასცა რიდისა და კრძალვისაგან. ზარი დიდი იყო. ოთარაანთ ქვრივი მივიდა შვილის ლოგინთან და რა დაჰხედა ცოცხალ-მკვდარ შვილს, ერთი საშინელი შემოიკრა თავში ხელი და იქავ მუხლი მოეჭრა და ჩაიჩოქა. ხმაგაკმენდილს ოთახში ენა ველარავინ დასძრა, ასოც ველარავინ შეატოკა. მარტო ერთადერთის სანთლის ალი ჰოთოდა ლოგინის თავში, სხვა ყველა სულიერნი თითქო გაქვავდნენ, თითქო მარილის სვეტებად გადიქცნენო. დადუმდა, შესდგა ყველა და მარტო დედა-შვილობის საცოდავობა-ლა თავის დიდებულის ზარით ჰლაღადებდა უთქმელად, უტყვად, ხმა-ამოუღებლად. მას მარტო თვალი გულისა-ლა თუ ჰხედავდა და ყური გულისა-ლა თუ ისმენდა!.. ხორციელი სმენა, ხორციელი ხედვა ამისთვის უღონოა“ (ილია ჭავჭავაძე, 1984: 501). მთელი ამ ნაწყვეტის არსი დუმილის ესთეტიკითაა წარმართული, რასაც სიტყვის თქმა მხოლოდ გააუფერულებდა და მხატვრულ არსსა თუ გამომსახველობით ძალას მოაკლებდა, ძირითად სათქმელს აზრს დაუკარგავდა.

დავუბრუნდეთ „ვეფხისტყაოსანს“ და მივყვით მის თხრობას. ზემოაღნიშნული ეპიზოდის განხილვისას ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ მიჯნურთა პირველი შეყრის ამბავი ტარიელის მონათხრობია, ამ ამბავს მხოლოდ ტარიელის პოზიციებიდან ვეცნობით. ტარიელის ნაამბობიდან ვიგებთ, რომ სატრფოს მოსურვებულ ამირბარს ნესტანმა, რომელმაც თავად იხმო მიჯნური, ხმა არ გასცა, ერთი სიტყვაც კი არ უთხრა: „დიდხანს ვდეგ და არა მითხრა სიტყვა მისსა მონასურსა“ (398), მხოლოდ მზერა აკავშირებდა მღუმარებაში მყოფთ. რუსთველი მიჯნურთა შორის გამეფებულ სიჩუმეს არ არღვევს მაშინაც კი, როდესაც ნესტანისა და ასმათის „მოუბნების“ შემდეგ ეს უკანასკნელი ნესტანის წადილს ამირბარს ყურში უჩურჩულებს: „ქალი მოდგა, მითხრა ყურსა: „ან წადიო, ვერას გითხრობს...“ (398). ეს შეხვედრა, როგორც ტექსტიდან ჩანს, უხმოდ, სიჩუმეში ხდება – ნესტანი ტარიელთან სიტყვას არ ძრავს, ასმათი და ნესტანი ასევე ჩუმად უბნობენ („მოიუბნეს“), თათბირობენ, რა უთხრან ტარიელს; თავის მხრივ, ასმათიც ამირბარს ნესტანის ამგვარი ქცევის მიზეზს ყურში უჩურჩულებს. ამდენად, მიჯნურთა შეხვედრის მთელი სცენა სიჩუმეში მიმდინარეობს; შთაბეჭ-

დილება იქმნება, თითქოს შეთქმულნი შეყრილან და „მოყურიადისგან“ თავის „შემოსაზღუდად“ ხმადაბლა საუბრობენ. ამგვარი აღწერა ეპიზოდს იდუმალებით აღავსებს და მკითხველიც ამგვარი განცდით იმსჭვალება.

ნესტანის ამგვარმა ქცევამ, დუმილმა, ტარიელი მეტად დააღონა: „მე კვლა მიმცა აღმან მურსა“ (398) და „გულმან გაყრისა სიძნელე კვლა უფრო დამიტია-რე!“ (399). სიტყვის უთქმელად გაბრუნებული მოყმე, რომელიც ნესტანთან შეხვედრის გამო იმთავითვე უდიდესი სიხარულით იყო შეპყრობილი და ბედნიერებით ფრთაშესხმული ელოდა სატრფოს ხილვასა და მასთან უბნობას, იმედგაცრუებული აღმოჩნდა. ამის გამო იგი კვლავაც სანუთროს ემდურვის, რომელმაც თავდაპირველი ლხინი მწუხარებით შეუცვალა, მისმა გულმა კი სატრფოსთან განშორების ტკივილი იგრძნო. შინ დაბრუნებულს, როგორც თავად ამბობს, „ნაკადი ცრემლთა მილისა“ სდიოდა და ძილის ღონე არ ჰქონდა. ნესტანის საქციელით დაღონებულ ტარიელს ერჩია ღამე და „არგათენება დილისა“ (402). მისი შინაგანი სიმძიმელი და სევდა რუსთველმა გმირის გარეგნობაშიც გადმოლვარა და „ბროლი და ლალი“ ტარიელის სახე „ულურჯესი ლილის“ ფერად შეღება (402).

საინტერესო ისაა, რომ, თუ ნესტანის პიროვნებაში სიყვარული იმდენად ძლიერი და ყოვლისმომცველი გრძნობაა, რომელიც სატრფოსთან პირისპირ შეყრისას დაადუმებს და მიჯნურთან პირისპირ შეხვედრა მხოლოდ დუმილით განიცდება, მიჯნური ტარიელი რატომ ვერ სწვდება და ვერ აცნობიერებს ენით უთქმელი განცდის სიღრმეს, ნესტანისეული უსაზღვრო სიყვარულით გამოწვეულ დუმილს. მიჯნური ხომ უსიტყვოდ, უხმოდ გრძნობს და შეიცნობს სატრფოს გულისნადებს, ფიქრს, განცდებსა და ემოციებს; ამისათვის ხომ ერთი შეხედვაც საკმარისია. მაგრამ ტარიელის შემთხვევაში ეს ასე არ ხდება. პირიქით, რუსთველი ნესტანის დუმილის გამო „ხელქმნილი“ ტარიელის ნუხილს, შემფოთებას, სიმძიმელს გამოკვეთს და ამირბარის ამგვარი შინაგანი განცდის გადმოცემას რამდენიმე სტროფს უთმობს.

დაისმის კითხვა: რატომაა ერთფერ გმირ მიჯნურთაგან სიყვარულის განცდის გამოხატვა და აღქმა სხვადასხვაგვარი? თუ დაუუკვირდებით, ტექსტი ამის პასუხს სავსებით ცხადად იძლევა, კერძოდ, სულის სიღრმემდე შეძრულ ტარიელს „სევდის მუფარახი“ ასმათი ამშვიდებს, რომ გულიდან სიმძიმელი მოიშოროს და სიხარულისათვის გულის კარი გააღოს: „სიმძიმელის ერდო დახაშ, სიხარულის კარი აღი“ (400). სწორედ აქ გააცხადებს ასმათი ნესტანის დუმილის მიზეზს

– „სირცხვილი აქვს საუბრისა, მერმე თავსა ჰკრძალავს ლალი“. ნესტანისაგან ტარიელის უუბრად გასტუმრების მიზეზების დასახელება არაა უყურადღებოდ დასატოვებელი. სწორედ აქ წარმოჩნდება რუსთველის მიერ ადამიანის ბუნების, სულიერი სამყაროს მიმოხვრა-ძვრების ნიუანსების ღრმა ცოდნა, რომელთა მეშვეობით პოეტი ნესტანის პორტრეტის ფსიქოლოგიურ შტრიხებს ძერწავს. ზემოაღნიშნულ პასაჟში ორი მიზეზი სახელდება – „საუბრის სირცხვილი“ და „თავის კრძალვა“, ქალის ღირსების წარმომადგენელი ეს ორი მიზეზი ურთიერთგამომდინარეა და ერთმანეთს მსჭვალავს.

ამ მიზეზთა ასახსნელად საჭიროა, გავიხსენოთ ნესტანისაგან ტარიელის სააშკოდად გაგზავნილი წერილები და ასმათის მოციქულობა – „რაცა პატრონისა ბრძანებასა უთქმევია“ (378). ტექსტიდან ირკვევა, რომ ტარიელის პირისპირ მდგომი ნესტან-დარეჯანი, თინათინისაგან განსხვავებით, სიყვარულს პირდაპირ ვერ აცხადებს და ამისათვის სხვა გზას ირჩევს. წერილების გაგზავნით ნესტანი, რომელიც თავის პიროვნებას მალავს, შესაძლებელია, ცდილობს, გაარკვიოს ამირბარის ხასიათის გარკვეული, მისთვის საინტერესო მხარეები, თუ როგორ მიიღებს ამირბარი ქალის მხრიდან წამოწყებულ აშკოდას, როგორ მოიქცევა, რა ნაბიჯებს გადადგამს. ჩანს, რომ ნესტანისათვის არაა ადვილი სიყვარულის პირდაპირ გაცხადება. ამგვარი ქცევა იმდროინდელ საქართველოში და შემდგომაც საზოგადოდ მიუღებელი, ერთგვარად „უცხო“ იყო და გაკიცხვის საგანი გახდებოდა. რუსთველმა ერთგვარად დაარღვია ნორმადქცეული პრინციპი და მიჯნურთა შორის პირველობა სიყვარულის აღიარებაში ქალს მიანიჭა. შესაძლოა, ნესტანს სიყვარულის გაცხადების სიფრთხილეს ამირბართან „განაზარდობაც“ განაპირობებს და ისიც, რომ იგი ზრდასრულ, პიროვნებად ჩამოყალიბებულ ტარიელს არ იცნობს (გავიხსენოთ, ფარსადანმა ნესტანისთვის კოშკი ააგო და მეფის ასული განცალკევებით იზრდება); ამასთანავე, როგორც ტექსტიდან ირკვევა, მისი „კრძალვა“ და „რიდიც“ ჰქონდა. ამდენად, ნესტანის ღუმილი არა მარტო უდიდესი სიყვარულითაა გამოწვეული, „კრძალვა და რიდი ამირბარისა“ ავსებს და ხსნის მის ქცევას. აქ თავს იჩენს წმინდა ფსიქოლოგიური მომენტი, რაც ესოდენ კარგად იცის რუსთველმა.

ზოგადად, ადამიანისათვის წერილის მეშვეობით საკუთარი გრძნობების გამხელა (საიდუმლოს გაცხადება, ცოდვების აღიარება, შენდობა-მიტევების თხოვნა და სხვ.) და წერილობით გულახდილი მსჯელობა-საუბარი ბევრად იოლია. ეს ნაკლებ ემოციასთან, ნაკლებ

განცდასთანაა დაკავშირებული, ვიდრე სხვასთან პირისპირ დგომისას, თვალის გასწორებისას საკუთარი გრძნობების გამჟღავნება-გამოთქმა და მეტად მძაფრი სულიერი განცდების გადმოღვრა (მით უფრო – სატრფოს წინაშე). ამას ცხადყოფს სხვადასხვა მიზეზთა გამო (ძირითადად, დროის უქონლობა და მრევლის სიმრავლე) ჩვენს ყოფაში შემოსული სიახლე მოძღვართან აღსარების ჩაბარების წერილობითი ფორმა, რაც, ჩვენი აზრით, მოკლებულია ძალზე მნიშვნელოვან ფსიქოლოგიურ მხარეს და ადამიანის შინაგანი ბუნების სრულად გამომჟღავნების, ემოციური მღელვარებისგანაა განძარცვული, დაცლილია ყოველგვარი ცხოველმყოფელი ძალისა და სინედლისაგან. უწინარეს ყოვლისა, მოძღვარსა და სულიერ შვილს შორის არ ხორციელდება საიდუმლო სულიერი კავშირი, რაც ყველაზე ამაღელვებელი და სათუთი გრძნობაა, სულის ურთულეს ლაბირინთებს, უმტკივნეულეს განცდებს გამოამზებურებს, სინანულს, ცრემლს, შინაგან მღელვარებას, პასუხისმგებლობას, სირცხვილს, ყოველგვარ უმდაბლეს ქმედებებსა თუ ნაფიქრალს გამოიტანს მზის სინათლეზე. ეს კი ყველაზე და ყველაფერზე აღმატებულია თავისი სირთულითა და სიმძიმით. აღსარების წერილობით გაფორმებისას იკარგება უმთავრესი, რაც აღსარებისთვისაა უცილობელი და ნიშნეული. ასეა სხვა შემთხვევებშიც და, განსაკუთრებით, სიყვარულის „სიშმაგითა“ და „გახელებით“ შეპყრობილთათვის; სიყვარულის აღიარება ხომ ერთგვარი აღსარებაა, როდესაც საყვარელ და უძვირფასეს ადამიანთან პირისპირ დგომისას სულიერი განცდები გადმოიღვრება.

ამდენად, შოთა რუსთველის მიერ ნესტანის დუმილის ახსნა – „სირცხვილი აქვს საუბრისა, მერმე თავსა ჰკრძალავს ლალი“ (400), ალბათ, ამ გარემოებასაც უკავშირდება. ამასვე მოწმობს ნესტანის სიტყვები მიჯნურთა მეორედ შეყრისას (თავი – „ტარიელისა და ნესტანის პირის-პირ შეყრა“).

მიბრძანა: „ძოღან გენყინა გაშვება უუბარისა...

მაგრა ხამს ჩემგან სირცხვილი და რიდი ამირბარისა“,

– ასე გადასცემს ტარიელი ავთანდილს ნესტანის ნათქვამს.

როგორც ვხედავთ, აქაც ნესტანის დუმილის მთავარ მიზეზად დასახელებულია „სირცხვილი და რიდი ამირბარისა“. ამის შემდგომ ნესტანი ხაზს უსვამს ქალისაგან მამაკაცისადმი დიდი კრძალვის ქონის აუცილებლობას („თუცა ჰმართებს დედაკაცსა მამაცისა დიდი კრძალ-

ვა“ – 415) და, მიუხედავად ამისა, მისთვის „ჭირთა მალვა“ და „არათქმა“ მეტად ძნელია და იგი ტარიელს სიყვარულით სავსე გულს უშლის.

ამდენად, მიჯნურთა უსიტყვოდ დასრულებული პირველი შეყრა ნესტანისათვის არის მიჯნურთან მომავალი შეხვედრების, მომავალი ურთიერთობის ფსიქოლოგიური მზაობისათვის მოსამზადებელი საფეხური, მისი უდიდესი სიყვარულის წარმომარჩენელი და იმავდროულად ამირბარისადმი მისი დამოკიდებულების – „კრძალვისა და რიდის“ (რაც ქალს მამაკაცის წინაშე უნდა მართებდეს) – გამომხატველი, სიყვარულის ტყვეობისაგან თავის ვერდახსნის, კრძალვა-რიდის გამო პირისპირ გრძნობათა გაცხადების და სულისშემძვრელი, მეტად მტკივნეული განცდების ამსახველი.

ამ ეპიზოდის ანალიზისას გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ნესტან-ტარიელის პირველ შეხვედრას ახლავს ურთიერთშეცნობის, ერთმანეთის გაცნობის ნადილი და განცდა და, ამდენად, ამ შეხვედრის მნიშვნელობა ერთმანეთის „შემეცნების“, აღქმის ფსიქოლოგიზმითაც არის დატვირთული. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეს ეპიზოდი საყურადღებოა გენდერული თვალსაზრისითაც, რადგან ქალის როლი და საზოგადოებრივი ფუნქცია იმ სოცოკულტურული კონტექსტისაგან განსხვავებულად წარმოჩნდება, რომელშიც ინერებოდა „ვეფხისტყაოსანი“.

2. ნესტანის ფსიქოლოგიური პორტრეტის წარმოსადგენად მეტად მნიშვნელოვანია სატრფოსადმი გაგზავნილი მისი წერილი ქაჯეთის ციხიდან.

რუსთველოლოგიაში ეს წერილი არაერთგზისაა განხილული და მის შესახებ სხვადასხვა თვალსაზრისია გამოთქმული. მიუხედავად ამისა, იგი ყოველთვის იქნება განხილვის საგანი, რადგან ყოველი დრო, ყოველი ეპოქა მხატვრულ ტექსტს ახლებურად კითხულობს და თავისი ეპოქის ინტერესებიდან, ლიტერატურულ-ესთეტიკური პრინციპების კვლობაზე გაიაზრებს. ეს ეპიზოდი რუსთველის სიტყვის „ხელოვანებასთან“ ერთად, ადამიანის (კონკრეტულ შემთხვევაში – ქალის) ურთულესი შინაგანი სამყაროს ღრმა წვდომის კიდევ ერთი ცხადყოფაა.

ამჯერად ჩვენი მიზანი არ არის ნესტანის წერილის დანვრილებით განხილვა, ვერ განვიხილავთ მასში დასმულ და გადმოცემულ ყველა მნიშვნელოვან საკითხს, ყურადღებას ჩვენთვის საინტერესო მხოლოდ

რამდენიმე ნიუანსზე შევაჩერებთ. კერძოდ, ნესტანი მთელი არსებით, მთელი გულითა და გონებით, ტარიელს სთხოვს, ევედრება, რომ მის დასახსნელად არ წავიდეს, რადგან მას დიდი საფრთხე ელის – ქაჯნი სხვა მეომრებს არ ჰგვანან:

„მათთა შემბმელთა დაჰხოცენ, მართ ცეცხლად მოედებიან“;
„ნუთუ ესენი გეგონნენ სხვათა მებრძოლთა წესითა!“ (1300-1301).

ნესტანი ყოველგვარი ძალისხმევით ცდილობს, მიჯნური დაიცვას და სიკვდილს აარიდოს. საამისოდ იგი ყველა საშუალებას მოიხმობს და ამირბარს მრავალ მიზეზს უსახელებს, უპირველესად, მიჯნურის და-ღუპვის შემთხვევაში თავის უცილობელ სიკვდილზე ესაუბრება: „ნუცა მე მომკლავ ჭირითა, ამისგან უარესითა, შენ მკვდარსა გნახავ, დავინვი, ვითა აბედი კვესითა“ (1301), კვლავაც არწმუნებს, რომ მის გარეშე სიცოცხლე არ სურს: „არამ სიცოცხლე უშენოდ!“ (1301), ყოველგვარ ეჭვს ფიცით უფანტავს: „შენმან მზემან, უშენოსა არვის მიჰხვდეს მთვარე შენი; შენმან მზემან, ვერვის მიჰხვდეს, მო-ცა-ვიდენ სამნი მზენი!“ (1303) და ამცნობს, რომ ახლოს მდებარე დიდი კლდეებიდან თავს „გარდაიქცევს“. ტარიელს ქაჯეთში საომრად წამოსვლა რომ აარიდოს, ნესტანი კიდევ ერთ მიზეზს ასახელებს:

„წადი, ინდოეთს მიჰმართე, არგე რა ჩემთა მშობელთა,
მტერთაგან შეინრებულსა, ყოვლგნით ხელ-აუპყრობელსა“ (1307).

ნესტანი მიჯნურს საკუთარ სულს ავედრებს და შესთხოვს, რომ კლდეზე უმაგრესი გულით დათმოს მიჯნური და მისი სიყვარული არ იგლოვოს: „დამთმე გულითა, კლდისაცა უმაგრესითა!“ (1301) და „ნუცა მტირ და ნუცა მიგლოვ, ჩემო, ჩემსა სიყვარულსა!“ (1306), მხოლოდ ერთს სთხოვს: „მისთვის ცრემლ-შეუშრობელი“ მიჯნური მოიგონოს; თან შეახსენებს, რომ სანამ ტარიელი ცოცხალია, ნესტანი მის „სატირლად და სატკივარად“ დარჩება.

დაისმის კითხვა – მართალია, ნესტანმა ყველა ღონე მოიხმო, ტარიელს ქაჯეთში არწასვლის მრავალი მიზეზი დაუსახელა, მაგრამ ასეთი წერილი შეძლებდა კი ლომ-ვეფხვთან და სიკვდილთან მებრძოლი ხელქმნილი მოყმის დარწმუნებას და უარის თქმას სატრფოს დახსნაზე? განა ტარიელს რაიმე შეაჩერებდა? (მით უფრო, რომ ნესტანი წერილში საკუთარი სიცოცხლის სიკვდილით დასრულებაზე საუბრობს, თუკი მიჯნურს მკვდარს იხილავს). ამირბარი ნესტანის დავალებით

ხატაელებზე სალაშქროდ უსიტყვოდ, უყოყმანოდ წავიდა და საკუთარი სატროფოს დასახსნელად რაიმე დაბრკოლება შეაშინებდა? ნესტანმა ყოველივე ეს კარგად იცის, რაც თვალნათლივ ვლინდება წერილის ერთ სტროფში, რომელიც ამ თვალსაზრისით მეტად საყურადღებო ნიუანსს წარმოაჩენს, კერძოდ, ნესტანი მიჯნურს სწერს:

ციხეს ვზი ეზომ მალალსა, თვალნი ძლივ გარდასწვდებიან,
გზა გვირაბითა შემოვა, მცველნი მუნ ზედა დგებიან,
დღისით და ღამით მოყმენი ნობათსა არ დასცდებიან... (1300)*.

ეს ქაჯეთის ციხის გარემოს, მისი მისადგომების აღწერაა, შეიძლება ითქვას, რომ ეს ციხის ასაღებად გასათვალისწინებელი ერთგვარი გეგმაცაა. ამ სიტყვებით ნესტანი მიჯნურს თავისი ადგილსამყოფლის დეტალების შესახებ ამცნობს, რადგან შინაგანად იგი დარწმუნებულია, რომ ტარიელი უცილობლად გაემართება მის დასახსნელად (ამას ფატმანის წერილიც მოწმობს, რომელშიც ქაჯეთის დანვრილებითი აღწერის თხოვნა იკითხება) და ამდენად, ქაჯეთის შესახებ მიწოდებული ცნობებიც ტარიელის სიცოცხლის მოფრთხილება-გადარჩენის მიზნითაა ნაკარნახევი. ამ წერილის მიხედვით, ნესტან-დარეჯანი, ერთი მხრივ, მიჯნურს ევედრება საომრად არ წამოვიდეს, რათა უცილობელ სიკვდილს აარიდოს, მეორე მხრივ, დეტალურად აღუწერს ქაჯეთის ციხის მისადგომებს, რადგან დარწმუნებულია, ტარიელს ვერაფერი დააბრკოლებს. ამასვე მოწმობს ფატმანთან გაგზავნილი მისი წერილიც, რომელშიც კვლავ თხოვნაა გამჟღავნებული ტარიელის შესაჩერებლად: „გეაჯები, საყვარელსა შემახვენე, შემაბრალე, ნუ წამოვა ძებნად ჩემად, მიუწერე, შე-ცა-სთვალე“ (1289), კვლავაც ისმის სიტყვები, რომ მისი სიკვდილის შემთხვევაში თავადაც მოკვდება: „მას მკვდარსა ვნახავ, მოვკვდები მე სიკვდილითა ორითა“ (1290). აქ ყურადღებას იქცევს „ორი სიკვდილის“ ცნება, რომელშიც, ერთი მხრივ, მიჯნური ქალის ფიზიკურ და სულიერ სიკვდილსაც შეიძლება მოას-

* აღსანიშნავია, რომ ვანის ქვაბთა მონასტრის კედლებზე ანა რჩეულაშვილის ხელით წარწერილია რუსთველის პოემის ორი სტროფი, რომელთაგან ერთ-ერთი სწორედ ეს სტროფია. ანა რჩეულაშვილი თავისი ნების წინააღმდეგ ჩანს ვანის ქვაბთა მონასტერში გამოკეტილი და „ვეფხისტყაოსნის“ სტრიქონებში აქსოვს თავის განწყობილებას, განცდას, გვამცნობს თავის მდგომარეობას. მას არ სურს მონასტერში ყოფნა, ახლობლების წრეში ცხოვრება ერჩია, რაც ამ სტრიქონებით გამოხატა და ოცნებობს, რომ ნესტანის მსგავსად, ისიც ვინმემ დაიხსნას და გაიყვანოს დახურული სივრციდან (ონიანი 1959-1960; სულავა: 2010).

ნავებდეს*, მეორე მხრივ, იგი იდიომური გამოთქმაა და მოქმედების გაძლიერების მიზანდასახულობის ფუნქცია აკისრია. ამავე წერილში ამასთანავე ქაჯეთის ამბებიცაა აღნიშნული: „ქაჯთა მეფე არ მოსულა, არცა მოვლენ ქაჯნი ჯერე, მაგრა სპანი უთვალავნი მცვენ და მათი სიალფე-რე...“ (1287). ნესტანის ფატმანისადმი გაგზავნილ ამ მცირე ზომის წერილში (სულ – 7 სტროფი) ქაჯეთის ციხის აღწერა და მასზე ყურადღების გამახვილება უცნაურად მოგვეჩვენება, ზემოაღნიშნულ გარემოებას თუ არ გავითვალისწინებთ: ნესტანი დარწმუნებულია, რომ ტარიელს ვერაფერი შეაჩერებს და ამიტომაც ორივე წერილში გეგმის სახით ერთგვარ მონახაზს აკეთებს იქაური ვითარების შესახებ. ამ გზით იგი ტარიელს ერთგვარად მიანიშნებს კიდევ, რომ კარგად იცნობს მის პიროვნებას, სჯერა, რომ მიჯნური არაფერს შეუშინდება, სიცოცხლეს არ დაიშურებს მის გამოსახსნელად, ქაჯეთის გეგმა კი მას ბოროტ ძალებთან შებმას გაუადვილებს. აღნიშნული, თავის მხრივ, იმასაც გულისხმობს, რომ ნესტანი ტარიელს ელოდება. აქვე გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ გულის სიღრმეში ყველა მიჯნურს სურს, რომ სატრფომ განსაცდელისგან დაიხსნას და მათი „სიკვდიმდე გასატანი“ ტრფობა ბედნიერებით დაგვირგვინდეს. ნესტანის წერილში შესაძლებელია ამ ქვეტექსტის წაკითხვაც. ამას გვაფიქრებინებს ნესტანისგან საკუთარი სიცოცხლის უცილობელ ხელყოფაზე საუბარი და ტარიელისადმი მისი უსაზღვრო სიყვარულის, მისი სულიერი მდგომარეობის, შინაგანი განცდის არაერთგზის ხაზგასმა: „მომიგონებდე, გახსოვდე მე შენთვის დაკარგული სად; ვზი მზრდელად სიყვარულისა მის, ჩემგან დანერგულისად“ (1297); „მე სიკვდილი აღარ მიმძიმს, შემოგვედრებ რათგან სულსა, მაგრა შენი სიყვარული ჩავიტანე, ჩამრჩა გულსა; მომეგონოს მოშორვება, მემატების წყლული წყლულსა; ნუცა მტირ და ნუცა მიგლოვ, ჩემო, ჩემსა სიყვარულსა!“ (1306). როგორ არა ჰგავს ნესტან-დარეჯანის მიერ ქაჯეთის ციხიდან მიჯნურისათვის მიწერილი წერილი ინდოეთში მიჯნურისათვის მიწერილ პირველ წერილს, რომელშიც ინდოეთის ამაყი და თვითდაჯერებული მეფის ასულის ამპარტავანი პოზიცია ჩანს და მიჯნურს სწერს: „მზემან მეტი რალა გიყოს, აჰა, ბნელი გაგითენე!“ (382). ქაჯეთის ციხეში ტყვედქმნილი ნესტანის პიროვნული თვისებები, შინაგანი ბუნება, სულიერი სამყარო სრულიად განსხვავებულია ინდოეთში მყოფი მეფის ასულისაგან, იგი

* ორი სიკვდილის არსის გააზრება იოანე პეტრიწის „სათნობათა კიბეშია“ მოცემული, რომელიც იოანე სინელის „კლემაქსითა“ მოტივირებული. თხზულებაში ორგვარი სიკვდილი გააზრებულია, როგორც 1. ბუნებრივი და 2. სულიერი, საქმეთაგან გამონეული (პეტრიწი, 1968: 64, 184; სულავა, 1977: 79).

გარდასახულია იმგვარ პიროვნებად, რომელსაც შეცნობილი აქვს სიყვარულის ყოვლისმომცველი და ცხოველმყოფელი ძალის სიძლიერე, წუთისოფლის აკარგი, სიკეთისა და ბოროტების არსი. სწორედ ამითაა მიჯნურისადმი დამოკიდებულება განპირობებული.

ამგვარად, განხილული პასაჟები, ჩვენი აზრით, კიდევ უფრო გამოკვეთს ნესტანის ბუნებას და მის ფსიქოლოგიურ პორტრეტს ახალი შტრიხებით ავსებს. ამგვარი გააზრება გმირის სახეს უფრო მეტად ამიანაურობას ანიჭებს, მის ქალურ ბუნებას უფრო მეტად გახსნის და წარმოაჩენს. „პირგამეხებული“ და „მშვენიერი“ ვეფხვი-ნესტანი რეალურ ადამიანად, მიწიერ არსებად წარმოჩნდება, რომლის ხასიათის ცალკეულ თვისებებში სხვადასხვა ეპოქის მანდილოსნები საკუთარ თავს აღმოაჩენენ და შეიცნობენ. ყოველივე ზემოაღნიშნული კიდევ ერთხელ ცხადყოფს შოთა რუსთველის მიერ ადამიანის ურთულესი სამყაროს უცდომელ წვდომას, მისი სულის ლაბირინთების (დეტალებამდეც კი) ღრმა ცოდნას (განურჩევლად სქესისა, წოდებისა, ასაკისა), უდიდეს ფსიქოლოგიურ გამოცდილებას და სიყვარულს ყოველივე ადამიანურისა, რაც ავტორის რენესანსული აზროვნებისაკენ მიდრეკილებაზე მიუთითებს.

3. „ყაბაჩა და ერთი რიდე“ – გმირთა ფსიქოლოგიური სამყაროს ნიუანსთა წარმომარჩენელი სახე-სიმბოლო.

„ვეფხისტყაოსნის“ მიხედვით, ტარიელმა ხატაელთა საგანძურში ნაპოვნი ყაბაჩა და რიდე ნესტანის საჩუქრად დასახა – „იგი საძღვნოდ მისად დავსხენ, ვისი შუქი მანათობდა“ (465/462, 1), – ამბობს იგი.

სამახსოვრო საჩუქარი, ზოდადად, შეიცავს არა მარტო საყვარელ ადამიანთან სიახლოვისა და დამკვიდრების განცდას, არამედ მოულოდნელი სიხარულის, აღფრთოვანების გრძნობასაც. ეს უკანასკნელი მას განსაკუთრებულ ხიბლს ჰმატებს და, ამდენად, უფრო ბუნებრივი იქნებოდა, ტარიელს ის ნესტანისათვის პირადად გადაეცა; მით უფრო, რომ მან „ყაბაჩა და ერთი რიდე“ ნახვისთანავე ნესტანის საძღვნოდ განაჩინა. საპირისპიროდ ამისა, ინდოეთში გამარჯვებით დაბრუნებულ გმირს ნადიმზე მიჯნურისათვის განკუთვნილი რიდე თვით ჰქონდა მობურული:

რიდენი რომე მეშოვნეს ქალაქსა ხატაელთასა,
იგი მეხვივნეს, მშვენოდეს, ვახელებ გულსა ხელთასა,

მეფე გარდახდა, დარბაზსა შევედით ჩემთა მზრდელთასა,
და შევხედენ, დავჰკრთი ელვასა ლანვთა მათ მზებრ ნათელთასა.
(481/478),

– ამბობს იგი.

რუსთველი ტარიელის ამგვარი ქცევის აღწერით, ვფიქრობთ, მკითხველის მოლოდინს აცრუებს და მოულოდნელობის ეფექტს ქმნის. ჩვენთვის თითქოს წინასწარ ცნობილი და მოსალოდნელი პასაჟი სულ სხვაგვარ სახეს იღებს, რაც მომავალი, არაორდინარული თხრობისადმი ინტერესს აძლიერებს. ამასთანავე, იგი გამოკვეთს აზრს, რომ „უცხო მოყმისაგან“ უცხო ქმედება არაა საკვირველი, რომ იდეალური გმირი თავისი ფსიქიკით, ქცევითა და განცდით სხვათაგან განსხვავებულია. პოეტისეულ ამ ხერხს, ვფიქრობთ, სხვაგვარი დატვირთვაც აქვს: ტექსტის მიხედვით, რიდემ სანადიმოდ შემოსილ გამარჯვებულ ტარიელს (სხვათა გულის გასაგმირად) სიტურფე შეჰმატა და მისი მშვენიერება მომეტებულად წარმოაჩინა („იგი მეხვივნეს, მშვენოდეს, ვახელებ გულსა ხელთასა“). შესაძლებელია, ამ ქმედებით ტარიელმა უცხო რიდისაგან განკრძალა მტრისეული იერი და მას რაინდისა და მიჯნურის სახე-ხატი დაუმკვიდრა. გმირმა თავისი სულიერი სამყაროთი შემოსა, სიტბო-სიყვარულით დამუხტა რიდე, ახალი სიცოცხლე შთაბერა და ნესტანთან გასაგზავნად განამზადა, რათა იგი სატრფოსათვის მუდმივი სიყვარულის სიმბოლო-ნიშანი გამხდარიყო. ამასთანავე, ავტორი კიდევ ერთხელ აღნიშნავს რიდის განსაკუთრებულობას, მნახველებზე მისი მშვენიერების გამოგნებელ, „გამახელებელ“ ზემოქმედებას, რაც მისი ფლობის დიდ წყურვილს აღძრავდა. ალბათ ეს გარემოება გაითვალისწინა ტარიელმა, წინასწარ განჭვრიტა, რომ რიდე სატრფოს უთუოდ მოეწონებოდა (გონჯილაშვილი, 2000: 57-76).

ტარიელის ინტუიცია გამართლდა – რიდის ხილვამ სწორფერის გულში მისი ფლობის სურვილი წარმოშვა. მართლაც, ნადიმზე ტარიელის მხილველი ნესტანი ვერ ფარავს თავის აღტაცებას მიჯნურისა და მისი თავსაბურავის მშვენების მიმართ. წერილში იგი რაინდს უმხელს სიყვარულს და სთხოვს მისეული რიდის ჩუქებას: „და რომე წელან მოგეხვივნეს, იგი ჩემთვის არიდენო“ (498/495, 4).

სამეცნიერო ლიტერატურაში (დ. კარიჭაშვილი, ვ. ნოზაძე, სილ. ხუნდაძე, კ. ჭიჭინაძე, ალ. ბარამიძე) ამ სტროფთან, კერძოდ, სიტყვის – „არიდენო“, სემანტიკასთან დაკავშირებით გამოთქმულია სხვადასხვა ვარაუდი. უმრავლესობის აზრი შესაძლოა გამოიხატოს ამ სტროფის ვ. ნოზაძისეული განმარტებით: „მაჩუქე შენი რიდე, რომელიც ამას წინად

შენ გშვენოდა; როცა მე შენი რიდეთი მნახავ, შენც გეამება, ვინაიდან როგორც შენეული ანუ შენ მიერ ნაქონები, მეც დამშვენდესო“ (5, 71). შემდგომი ტაეპები მართლაც ამტკიცებენ ამგვარ ნაკითხვას:

იგი მე მომეც რიდენი, რომელნი წელან გშვენოდეს,
რა მნახო, შენცა გეამოს, შენეულითა მშვენოდეს (499/496, 1-2), –
წერს იგი.

ნესტანმა არ იცოდა საჩუქრის წარმომავლობა. საკვირველი რიდე მისთვის ძვირფასი იყო, ვითარცა ტარიელის მშვენების წარმომჩენი, პიროვნული სამშვენისი, რომელიც მას სატრფოს გულისა და სხეულის სითბოს უწილადებდა.

რიდე, ერთგვარად, ტარიელის სახების გამანივებელია ნესტანში („შენეულითა მშვენოდეს“); თავად ტარიელისათვის კი საამო განცდის მომტანია მისი საჩუქრით სატრფოს ხილვა („რა მნახო, შენცა გეამოს“). თავისი სრულქმნილების გამო, რიდის სახე-სიმბოლოს შესწევს უნარი, ნესტანს ტარიელის სიტურფე-სინატიფე განაცდევინოს და ასეთ ფონზე თავადაც ტურფად სანახავი გახდეს. რუსთველისთვის მშვენიერია ის, რაც მშვენიერია უმაღლეს იდეალთა წვდომასა და ადამიანთან მიმართებით.

ამასთანავე, ძვირფასი საჩუქრები ნესტანისათვის იყო მიჯნურის შეუდარებელი გმირობის მოსაგონარი სამახსოვრო, უმაგალითო ბრძოლაში მოპოვებული, რომელიც სწორედ ნესტანის დავალებით განხორციელდა. მიჯნურს, უწინარეს ყოვლისა, გმირობა ამშვენებს. ნესტანი რაინდის მოვალეობად და მათი სიყვარულის გამამყარებელ ძალად სახელის მოხვეჭასა და „თავის კარგად გაჩვენებას“ მიიჩნევდა. ამდენად, ყაბაჩა და რიდე საბრძოლო ქველობის ღირსებით იყო შემკული და სატრფოსათვის კიდევ უფრო მეტად ფასეული. იგი გმირთა განუშორებლობის, შეკავშირების ერთგვარ ნიშნად აღიქმება. ამ ვარაუდს საფუძველს უმაგრებს ნესტანისგან მომდინარე წინასწარი ქმედება: რიდის სანაცვლოდ და ტარიელის საამებლად, ნესტანი მას უგზავნის თავის სამშვენისს – სამკლავეს, როგორც ძვირფას სახსოვარს, რომელიც მისი თხოვნის შესრულების ერთგვარი გარანტია:

ესე სამკლავე შეიბი, თუ ჩემი გა-ლა-გვლენოდეს,
და ერთი ასეთი ცოცხალსა სხვა ლამე არ გაგთენოდეს (499/496, 3-4),

– სწერს ნესტანი.

ტარიელმა, ასმათის ხელით, მიიღო სატრფოსეული ნიშან-სიმბოლო – სამკლავე და დაუყოვნებლივ აღასრულა ნესტანის თხოვნა:

ასმათის ნახვა მეამა, ჩემგან დად საესავისა.

ნიგნი რა ვნახე, მომართვა ესე საბამი მკლავისა.

მკლავსა შევიბი მაშინვე, მოვიხსენ რიდე თავისა,

და იგი უცხო და ღარიბი, მტკიცისა რასმე შავისა (505/502),

– მოუთხრობს ავთანდილს ტარიელი, საიდანაც ვიგებთ, რომ იგი ნესტანს თავისი გრძნობის პასუხად ყაბაჩასა და რიდეს უგზავნის:

განაღამცა ვინინაშე, აჰა რიდე, რომე მთხოვე;

ყაბაჩაცა ასეთივე, ამისებრი ვერა ვპოვე (508/505, 1-2),

– დასძენს იგი.

ვ. ნოზაძის აზრით, „ამ საჩუქართა გაცვლით ნესტანისა და ტარიელის ნიშნობა ხდება, – ეს საჩუქარი მათი ურთიერთი სიყვარულის ნიშანი არის და ამასთანავე აღთქმა სიმტკიცისა და მარადისობისა სიყვარულში“ (ნოზაძე 1975: 340)

ამ ეპიზოდთან დაკავშირებით აღსანიშნავია შემდეგი გარემოება: მეფე-დედოფალმა ნადიმზე ტარიელის თავსაბურად თავისი უცხოობით და ერთადერთობით გამორჩეული რიდე იხილა, რომელიც შემდგომ ნესტანის განუშორებელ ნაწილად იქცა; ნესტანისეული სამხრე კი მუდამ ამშვენებდა ტარიელის მკლავს. შესაბამისად, მათი წარმომავლობის დადგენა ნესტანის მშობლებისათვის ძნელი არ იქნებოდა. ამდენად, არა მარტო ნესტანის დანახვისას ტარიელის დაბნედა, არა მხოლოდ „მაღვით ჭვრეტა“, არამედ ყველაზე თვალნათელი ფაქტი – ტარიელისა და ნესტანის მიერ სამახსოვრო საჩუქრების (ყაბაჩარიდისა და სამხრის) გაცვლა – სრულიად საკმარისი იქნებოდა იმისათვის, რათა მეფე-დედოფალს მათ შორის ტრფობის ცეცხლი შეემჩნია. ვფიქრობთ, სწორედ ყაბაჩა-რიდე და სამკლავე ფარსადანისათვის თვალნათელი მოწმობაა მათი დაფარული სიყვარულისა და ერთ-ერთი მიზეზი (თუმცა, დაუსახელებელი) მეფის სიტყვებისა –

მეფე ბრძანებს: „ვიცი, ვიცი, მეტად კარგად შემიგნიან:

მას უყვარდა ქალი ჩემი, სისხლნი ველთა მოუღვრიან... (576/576, 2-3).

ამგვარად, რუსთაველის მიერ შექმნილი მხატვრული სახეები – ყაბაჩა-რიდე და სამხრე – სიმბოლურად გმირთა ამაღლებული სიყვარუ-

ლის თვალნათელი მოწმობაა, მიჯნურთა საიდუმლო ნიშნობის განხორციელება; ამავდროულად, სამეფო კარისათვის მათ შორის არსებული ფარული ურთიერთობის გაცხადება და ერთგვარი დემონსტრირებაც კი, თუმცა რუსთველი ამაზე არ საუბრობს და მის ამოკითხვა-ამოცნობას მკითხველს მიახდობს.

ამრიგად, ჩვენ მიერ განხილული ეპიზოდები კიდევ უფრო მეტად წარმოაჩენენ და გამოკვეთენ ნესტანისა და ტარიელის ბუნებას, მათ ფსიქოლოგიურ პორტრეტს ახალი შტრიხებით ავსებენ. ამგვარი გააზრება თითოეული გმირის სახეს უფრო მეტ ადამიანურობას ანიჭებს, ნესტანის ქალური ბუნების უკეთ გახსნასა და ტარიელის შინაგან სამყაროში მიმდინარე ჭიდილის უფრო მეტად წარმოჩენას ემსახურება. „პირგამეხებული“ და „მშვენიერი“ ვეფხვი-ნესტანი რეალურ ადამიანად, მინიერ არსებად წარმოჩნდება, რომლის ხასიათის ცალკეულ თვისებებში სხვადასხვა ეპოქის მანდილოსნები საკუთარ თავს აღმოაჩენენ და შეიცნობენ. ტარიელის სახე-ხატის ვაჟკაცური ბუნებისა და მიჯნური რაინდის ნაზი, ყოვლისშემძვრელი განცდების ასახვით ავტორი ადამიანის მრავალფეროვან ფსიქოლოგიურ სამყაროზე ამახვილებს ყურადღებას. ყოველივე ზემოაღნიშნული კიდევ ერთხელ ცხადყოფს შოთა რუსთველის მიერ ადამიანის ურთულესი სამყაროს უცდომელ წვდომას, მისი სულის ლაბირინთების (დეტალებამდეც კი) ღრმა ცოდნას (განურჩევლად სქესისა, წოდებისა, ასაკისა), უდიდეს ფსიქოლოგიურ გამოცდილებას და სიყვარულს ყოველივე ადამიანურისა, რაც ავტორის რენესანსული აზროვნებისაკენ მიდრეკილებაზე მიუთითებს.

დამოწმებანი:

გონჯილაშვილი 2000: გონჯილაშვილი ნ. „ყაბაჩა და ერთი რიდე“. შოთა რუსთველი, სამეცნიერო შრომების კრებული, I. თბილისი :L 2000.

ნათაძე 1966: ნათაძე ნ. რუსთველური მიჯნურობა და რენესანსი. თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“, 1966.

ონიანი 1959ა: ონიანი შ. „ვეფხისტყაოსნის“ ორი სტროფი ვანის ქვაბთა მონასტრის ერთ წარწერაში“. *საიუბილეო კრებული. მიძღვნილი აკად. კ. კეკელიძის დაბადების 80 წლისთავისადმი*. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1959.

ონიანი 1959ბ: ონიანი შ. *ვანის ქვაბთა მონასტრის წარწერების პოეზია*. საბჭოთა ხელოვნება, № 7.1959.

ონიანი 1960: ონიანი შ. *ვანის ქვაბთა მონასტრის წარწერების პოეზია*. საბჭოთა ხელოვნება“, №8. 1960.

რუსთველი 1966: შოთა რუსთველი. *ვეფხისტყაოსანი*. ტექსტი ძირითადი ვარიანტებით, კომენტარებითა და ლექსიკონითურთ, ორ ტომად, ა. შანიძისა და ა. ბარამიძის რედაქციით. I. თბილისი: „მეცნიერება“, 1966.

სირაძე 1982: სირაძე რ. სახისმეტყველება. თბილისი: „ნაკადული“, 1982.

სულავა 1977: სულავა ნ. *რუსთაველი და ძველი ქართული სასულიერო პოეზია*. საკანდიდატო დისერტაცია, თბილისი, 1977 (ხელნაწერის უფლებით).

სულავა 2010: სულავა ნ. „ვეფხისტყაოსნის“ ანა რჩეულაშვილისეული ვერსიის მნიშვნელობა რუსთველოლოგიისათვის. გულანი. ახალციხის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომების კრებული, № 9.2010.

პეტრინი 1968: პეტრინი იოანე. *სათნობათა კიბე*. გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ივანე ლოლაშვილმ. თბილისი: „მეცნიერება“, 1968.

ჭავჭავაძე 1984: ჭავჭავაძე ი. *თხზულებანი*. თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“, 1984.